

A Friedmann Nővérek

Ezek mi vagyunk a testvéreimmel. A bal oldalon Piri, mellette Rózsi, utána Bözsi és jobbra én. A fotó Egerben készült 1937-ben.

Tulajdonképpen mi ortodoxok is meg neológok is voltunk. Mert apuka révén neológok voltunk, anyuka révén meg ortodoxok. Édesanyám családja, a Pollák család mind ortodox volt. Apuka meg anyuka között néha nézeteltérés volt ezzel kapcsolatban. Azért, mert apuka szombaton dolgozott, és anyuka azt nem nagyon szerette. Én sem szerettem volna, ha az lett volna a meggyőződésem. De akkor még én gyerek voltam, ezt nem tudtam fölfogni. Csak hallottam mindig a vitát, "mert te dolgozol, mert szombatot nem tartasz" [lásd: szombati munkavégzés tilalma]. De azért érzésben apuka is zsidó volt. Anyuka nagyon tartotta a zsidóságot. Első volt, hogy mikvébe ment, ahogy kellett -- egy hónapban egyszer kellett menni. Én már nem emlékszem ilyen dolgokra, hogy miért mentünk egyszer egy hónapban.

Két templom [zsinagóga] volt Egerben, a neológ és az ortodox, mind a kettő ott volt a közelben. Mi az ortodoxba jártunk, de péntek este a neológba mentünk. Általában apuka nem is járt templomba pénteken és szombaton, mert ő nem volt vallásos. Anyuka járt szombatonként. Fölvette a legszebb ruháját, és elvonult. Vagy elvitt engem is, vagy nem vitt. Nagyon jókat dumáltunk meg viháncoltunk, nagyokat nevettünk. Nagyon jól lehetett a fiúkkal kikezdeni fönről, mert rács volt, korlátszerűség, és onnan kihajoltunk és szemeztünk. A felnőttek mindent hagytak, nem volt ellenőrzés. Bementél, ott voltál, oda tartoztál anyukádhoz és kész. De ők szigorúan imádkoztak. A másik templom ortodox volt, de ott nem lehetett lenézni meg ilyen "marhaságokat" csinálni. Ott nem nagyon lehetett lelátni, meg ott más rend volt. Mi az ortodoxba nagyünnepekkor mentünk, amikor többen elájultak. Már tudtuk előre, hogy ki fog elájulni, mert voltak nők, akik jól belakmároztak este [a böjt előtt], és akkor másnap lehetett várni, hogy ki fog összeesni, és akkor kivitték. De mink ezt nem vettük komolyan, nagyon érdekes volt, vicces volt nekünk. A szüleimnek ott megvolt a helyük, ottan be kellett fizetni a helyért. [Sok zsinagógában fizetni kellett a hitközségnek a helyért a nagyobb ünnepek alkalmával, amikor sokan mentek el. -- A szerk.]

A háztartás kóser volt. Kóser húst vásároltunk, ha vágunk, akkor azt elvittük, volt egy hentes, aki nem tudom, mit csinált vele. És mi libahúst ettünk csak. Anyuka egyet mindig megtartott nekünk [a Szerén néni hozta libákból], mindig volt füstölt libacomb meg olyan finomságok. Külön voltak az edények, a tejes meg a zsíros edény -- ahogy kellett. Külön volt ilyen szekrény, olyan szekrény, tejes meg nem tejes edények [lásd: étkezési törvények]. Mikor nagy voltam, akkor már sonkát is ettem, igaz, hogy nem szabadott bevinni. Anyuka tudott róla, kikaptam érte. Úgyhogy ez elég lezseren ment aztán már a vége felé.

Péntek este libabecsinált vagy csirkebecsinált volt rendszerint. Péntek este volt kiddus, ott volt a bárhesz. Azt péknél sütötték, úgyhogy hoztuk. Szombaton sóletet ettünk; volt benne libanyak, minden finomság. Egy fazékban volt, és a fazék füle le lett kötve erősen, mert dobálták is ott a pékségben. Sokan vitték oda. Nevet kellett írni, papíron ráírtuk, rákötöttük, és előfordult, hogy leégett róla a név, akkor elcserélték, és mentünk utána, hogy kinél lehet. De azért nem voltak olyan sokan a zsidók, hogy nagyon kellett volna vigyázni, hogy hova lesz a sólet; soha nem ettük meg azért a másét, tudtuk, hogy kié a fazék. Tudom, hogy szombatonként mentünk a sóletért, alig vártuk, hogy hozzák. Együtt hoztuk el a cseléddel. Szombaton a cseléd gyújtott be, azért voltak azok helyettünk [lásd: sábesz gój].

Az ünnepek előtt mindig volt nagytakarítás, olyan nincs, hogy az ünnepre nem takarítottunk, muszáj volt. Pénteken is volt takarítás. Pészah előtt is volt takarítás és homecolás is. Azt anyuka tudta leginkább. Ő úgy csinálta, ahogy az édesanyja mondta. És az meg nagyon tudta, mert Pollák volt. De biztosan még örökölte ő is a mamájától ezeket a hagyományokat. Mindig ő csinálta ezeket. Előttem van a kis kötényével, amint csinálja. Nem nagyon emlékszem rá, hogyan csinálta. Azt tudom, hogy valamit ilyen ruhába kötöttek be. Összeszedték a morzsákat..., nem tudom ezt a részét. Én nem csináltam soha. Meg nagytakarítás volt, az egy világszám volt számunkra. A pészahi edény fönt volt a padláson, és oda föl kellett mászni egy létrán, és szórakoztunk vele, mikor adogattuk le a kockás bögrét; olyan szépek voltak, most is előttem vannak ezek az edények, de csak húsvétkor használtuk őket.